

Granollers: les ciutats mitjanes i la globalització

Jacint Jordana

Universitat Pompeu Fabra

[Resum de la conferència, 1 de març de 2007]

Aquesta presentació vol expressar algunes idees i reflexions sobre els diversos impactes que el fenomen de la globalització representa per a les ciutats, i, en particular, per a les ciutats mitjanes, com ara pot ser el cas de Granollers. No es tracta tant de presentar una recerca, ni tan sols una anàlisi sistemàtica del tema, sinó de recollir diversos elements de discussió i desenvolupar algunes idees.

Podem començar preguntant-nos quin és el paper de Granollers en el sistema territorial de Catalunya actualment. És una ciutat mitjana, entre d'altres?, o bé la podem entendre millor com un node en el sistema urbà metropolità de Barcelona i la seva àrea de influència?, o té també una projecció més global? Segurament una anàlisi acurada de la qüestió ens portaria a la conclusió que les tres interpretacions alhora són versemblants... ja que ciutats com Granollers assumeixen diferents papers en diferents jocs, tant pel que fa a la seva dinàmica urbana com per la seva inserció en el sistema urbà local i global. Aquesta multiplicitat en els rols de les ciutats, que cada vegada és més destacada en el context actual, és precisament la qüestió que vull tractar.

En primer lloc, cal veure els canvis de les darreres dècades a la nostra ciutat (i també a la comarca, més en general), per copsar què impulsa aquesta dinàmica de relacions plurals. Així, trobem de forma destacada un fort creixement poblacional a les darreres dècades, que ha comportat que el Vallès Oriental constitueixi ara un 5,2% de la població catalana, quan fa uns vint anys, tan sols era un 3,8%. Igualment, la conurbació de Granollers, que integra altres municipis propers i que ja fa algunes dècades que ha anat prenent forma, ha augmentat en extensió i població molt intensament, i abasta un terç del poblament comarcal.

D'altra banda, els principals problemes econòmics han canviat. En els anys vuitanta Granollers i l'entorn comarcal patien fortament l'atur, les empreses tenien problemes de qualificació, les activitats agrícoles estaven en plena regressió, continuava la davallada del tèxtil i, en general, la internacionalització de les activitats econòmiques era molt escassa. No obstant això, també hi havia encara per explotar moltes oportunitats i potencialitats en termes territorials, fruit de la creixent inserció de Granollers a l'àrea metropolitana de Barcelona. Si fins els anys setanta Granollers formava part d'un

sistema de ciutats català, cadascuna amb les seves àrees d'influència (les comarques, fins a cert punt), les coses varen començar a canviar en els anys vuitanta. La disponibilitat d'espai, donada una menor congestió que altres zones de l'àrea metropolitana, i l'existència de bones comunicacions, gràcies a la seva estratègica situació territorial, han fet que en les dècades més recents la dinàmica metropolitana hagi estat l'eix de creixement més destacat, estimulant un nou model de desenvolupament econòmic més centrat en la construcció residencial, els serveis de proximitat, els desplegament de grans infraestructures d'abast metropolità, i la nova instal·lació d'establiments productius i de distribució que aprofiten els forts incentius de localització.

Després d'aquesta revisió, podem afirmar que Granollers s'ha convertit progressivament en un element propi que participa plenament de l'àrea metropolitana de Barcelona. Forma part del sistema metropolità, tant per la intensitat de les seves relacions amb altres nodes, com per la pròpia especialització de funcions que ha anat configurant (residencial, comercial, etc.). En certa manera, però, la ciutat també ha continuat mantenint la seva identitat tradicional, amb els seus espais d'atracció propi, i algunes connexions amb altres ciutats fora de la regió metropolitana. De tota manera, els eixos que han estimulat el creixement a les darreres dècades a la comarca comencen a mostrar una certa tendència a l'esgotament, com a conseqüència de la congestió dels espais més crítics, i de la saturació de determinades activitats productives i incentius de localització territorial. Tot i així, no hi ha dubte que el procés de configuració del sistema metropolità encara ofereix moltes potencialitats per Granollers i la comarca, especialment en la mesura que se'n redueixi l'estructura jeràrquica i s'enforteixin les relacions horitzontals entre els diferents nodes de la regió metropolitana. Així, cal reconèixer que cada vegada més, les interdependències de l'àrea metropolitana estan forçant una ciutat extensa, sense un nucli absolut, sinó amb una diversitat de nuclis especialitzats –tampoc amb una homogeneïtzació plena del territori, per descomptat-, on Granollers pot descobrir noves oportunitats per projectar altres lògiques territorials, com són ara la recuperació i l'enfortiment de la seva posició tradicional al sistema de ciutats del territori català, establint lligams propis més estrets amb altres ciutats més distants, aprofitant la potència del conjunt metropolità. Els vincles entre Granollers i Vic, o amb Girona, per destacar alguns possibles exemples, poden enfortir-se de forma molt intensa en la mesura que Granollers es configuri com a “porta d'entrada” a la regió metropolitana, que faci innecessària per a moltes activitats la connexió directa d'aquestes ciutats amb el nucli central barcelonès. Com a ciutat mitjana, segur que també estem tots d'acord que Granollers no ha de perdre la seva identitat diferenciada, vinculada a la seva història específica, la seva tradició i els seus símbols ciutadans. Entre altres motius, podríem afegir, perquè aquests elements constitueixen un valor per

si mateixos, no sols en les relacions properes d'atracció i diferenciació amb altres nodes de l'àrea metropolitana, sinó també per la projecció global de la ciutat més enllà de la pròpia àrea, per integrar-se en un renovat sistema de ciutats a Catalunya.

Un cop presentades les dues primeres interpretacions sobre la projecció de Granollers en el territori, anem a revisar amb més detall la darrera interpretació, referent a la projecció global de la ciutat; una dimensió que va prenent més força, i que es sobreposa a les dues anteriors. L'impacte de la globalització en relació amb les ciutats mitjanes no és difícil de copsar. Tot i que hi ha moltes definicions possibles del que entenem per globalització, hi ha tendències de canvi accelerat a tot el món, que també les podem observar en el nostre entorn més proper. D'una banda, la difusió de noves institucions, costums, idees, etc. no segueix les tradicionals formes jeràrquiques, sinó que es produeix ràpidament de forma horitzontal, a través de múltiples canals de comunicació, i això comporta una homogeneïtzació creixent de valors, idees, símbols, etc. D'altra banda, observem també un enfortiment de les interdependències entre territoris, en intensificar-se les relacions de tota mena entre països i ciutats, sovint al marge de la seva distància.

Tot això comporta diversos fenòmens que posen en tensió el manteniment del models tradicionals d'Estat amb un control complert del territori i de totes les activitats que s'hi porten a terme dins dels límits territorials que el defineixen. Es produeix una fragmentació parcial i sovint molt especialitzada de les estructures polítiques, amb l'emergència de xarxes d'abans supranacional molt dinàmiques i especialitzades, amb alta capacitat de coordinació, tant privades com públiques, i amb possibilitats d'assolir objectius complexos. El model d'estat no serveix com a inspirador de les noves formes polítiques emergents, però tampoc hi ha tipus ideals clarament definidors de formes polítiques alternatives. Quines són les implicacions per a les ciutats i, en particular, per a les ciutat mitjanes, en el marc dels processos de globalització esmentats? Podem apuntar alguns punts específics:

1. Les ciutats guanyen graus de llibertat en la marc d'una major fragmentació de les estructures estatals, i tenir múltiples connexions, on la dimensió territorial sols és una entre altres. El concepte de ciutat com a espais de deliberació, creació i experimentació col·lectiva es reforça amb la globalització; en el context de l'economia digital, deslocalitzada, la ciutat representa la proximitat i la possibilitat d'encontre constant.
2. Les ciutats mitjanes estableixen xarxes de relació i intercanvi cada vegada més intenses amb altres ciutats, per compatir informació, definir i promoure els seus

interessos, i també impulsar projectes comuns en àmbits especialitzats. Els costos de la connexió, del treball en xarxa en general, es redueix molt, i això permet pensar en dinàmiques molt més horitzontals, que no han de passar per estructures administratives superiors, ni ésser delegades a infraestructures vinculades a ciutats més grans.

3. Les ciutats mitjanes poden trobar i experimentar diferents espais d'especialització sense necessitat de grans suports externs, i definir les seves contribucions en un espai global, difonent experiències i idees. Tant l'atracció de determinades activitats (o instal·lacions) en el territori, a partir d'una lògica global, com la producció per els mercats globals poden ser estratègies viables en el nou escenari de la globalització.

Sens dubte, la globalització obre moltes oportunitats noves per a les ciutats, però també comporta nous riscos. Cal revisar aquestes noves configuracions i extreure'n conseqüències operatives. Alguns exemples de fenòmens que succeeixen en una lògica no metropolitana, sinó fruit de dinàmiques globals, i que cal tenir presents, són per exemple la deslocalització d'activitats productives, o la major polarització social en el marc de les pròpies ciutats. L'impacte de la globalització sobre les ciutats té una lògica diferent a com funcionava la competència territorial en l'època de l'expansió de l'àrea metropolitana (zones emergents i zones en declivi...); la competició produïda per la globalització té una característica més vertical: hi ha beneficiats i perdedors de la globalització a dins de cada ciutat, segons les seves activitats específiques, el grau de especialització existent, la capacitat dels grups i individus per establir xarxes, per identificar oportunitats; en canvi, la competència entre territoris tendeix a disminuir, ja que no és l'única dimensió que articula les relacions entre ciutats.